

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

72. An cessante adæquata causa legis in causa particulari cesset obligatio
legis respectu talis particularis. Ex p. 7. tr. 10. & Misc. 1. res. 33.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

rom. 1. tract. 2. dub. 36. n. 6. Miranda in *Man. Pral. tom. 2. q. 25. art. 23. concl. 2.* Sorus de *ius. lib. 1. q. 6. art. 2.* Lorca in p. 2. 20. 2. disp. 26. de leg. Aragonius in 2. 2. 9. 62. art. 4. de domin. Medina in p. 2. 9. 98. art. 6. Anguianus de leg. lib. 1. contr. 3. Salonijs in 2. 2. tom. 1. q. 5. art. 4. concl. 5. ad 1. arg. de domin. Felicianus de censib. tom. 2. lib. 1. c. 8. n. 6. Sarmiento *select. inter lib. 3. c. 12. n. 8.* Couarr. in 2. p. decr. c. 6. §. 9. n. 8. Malder. in p. 2. 9. 96. a. 5. & 6. Sayr. in *clavi Reg. lib. 3. c. 2. n. 6. & c. 7. n. 11. in fin. & n. 13. in fin.* Bonac. de legib. disp. 10. q. 2. punct. 8. §. incidens, n. 13. & de rest. disp. 9. 1. punct. 3. n. 2. Nald. in *sum. verb. Lex. 3. 3.* Pontius *ir. de imped. marr. causa 31. q. 2. §. 3.* Pitigian in 4. *sent. to. 2. disp. 15. qu. 2. a. 3.* Portell. in *addit. ad dub. reg. verb. Lex. n. 4.* Moneta de *commut. vlt. volunt. c. 4. quast. 5. concl. 2. n. 150.* Vega in *sum. tom. 2. c. 23. cap. 13.* Pontius de *marr. l. 5. c. 5. num. 7. & 8.* & alij. Afferunt hi DD. vt obligatio legis cesset, requiri vt eius ratio, & finis adæquatus cesset in communi, & vniuersaliter, & non sufficit, quod cesset in casu particulari, quia lex conditur propter bonum commune. Ergo, licet in casu particulari cesset, retinebit adhuc vim obligandi.

2. Sed, vt verum fatear, ego nunquam potui intelligere hanc distinctionem, nempe, legem tunc non obligare, quando finis eius cessat in generali: secus autem in particulari: nam, vt bene obseruat Scaccia *ir. de commerc. §. 1. q. 1. n. 5. 11.* quando lex cessat in sua generalitate, tunc lex non solum cessat in vno, sed etiam cessat in omnibus, sicque illa lex reduceretur ad non legem; quasi tunc esset correctæ ratio legis, & sic ipsa lex. Itaque dicendum est, quod si in aliquo particulari casu cessat finis adæquatus, & totalis, & ratio legis; cessabit quoque eius obligatio: & ita docet Nauarr. *to. 4. comm. in rubr. de iudic. n. 74.* Mexia in *prag. taxæ panis, concl. 2. à n. 29. vsque ad n. 36.* Henriq. lib. 11. c. 17. n. 2. in *Glossa. lit. O. & lib. 10. c. 15. n. 8. in Gloss. lit. R.* Comitulus in *resp. mor. lib. 7. q. 1. n. 10.* Abbas in *c. quia in insulis, de Regular. Angelus. verb. Lex, n. 4. cas. 7.* Soula in *Sull. Clem. VIII. de largit. numer. fundam. 3. S. verb. Lex, n. 1. & verb. Ludus, num. 1.* Megala in 2. 2. lib. 2. cap. 7. q. 2. n. 55. Granado in p. 2. contr. 7. rr. 3. p. 1. disp. 15. sect. 2. vbi diffusè, & ad partes probat, & docet hanc sententiam. Et ratio est: quia valet argumentum de toto ad partem: sed, quando ratio legis cessat in totum, cessat etiam lex, ergo, quando ratio legis cessat in partem, in partem etiam cessabit lex, ex autoritate legis, qua de *tota ff. de rei vend.* & idèd ita pro hac sententia argumentatur Granado, vbi supra, sic asserens: [Cum ratio adæquata legis cessat in generali, seu comparatiuè, respectu omnium personarum, ac temporum, cessat in generali obligatio legis: ergo, cum ratio adæquata legis cessat in aliquo casu speciali, seu comparatione alicuius personæ, & temporis, cessabit obligatio legis in particulari. Probatur consequ. quia ita se habet lex in vniuersali ad rationem acceptam in generali, sicut lex in particulari ad rationem acceptam in casu speciali: sed, quando ratio legis cessat comparatione omnium, cessat obligatio legis respectu omnium: ergo, quando cessat comparatione vnius, cessabit obligatio legis comparatione illius. Deinde, lex, non solum obligat omnes in generali, sed singulos in speciali: ergo sicut deficiente ratione apud omnes, manent omnes deobligati; ita deficiente apud vnum, manebit vnus deobligatus.

3. Ad argumentum verò in contrarium, quod supra positum est, respondeo, quod, licet leges condantur propter bonum commune; adhuc tamen obligant etiam singulos subditos in particulari, & in singulis habet vim eà ratio, propter quam conduntur: ergo, quando in aliquo particulari cessat, cessabit quoque legum obligatio. Ex ista resolutione Confessarij, & respondores casuum conscientie, poterunt multos scrupulos, & difficultates tollere in praxi quotidie.

RESOL. LXXI.

An quando cessat totalis finis legis in particulari, cesset eius obligatio?

Ex quo inferitur laicum doctum posse sine peccato disputare cum heretico, & infideli, non obstante hoc prohibente cap. Inhibemus de heret. in 6. quia quando laicum est doctus, cessat finis illius legis, nempe periculum peruersionis deceptionis, & derisum Mysteriorum? Ex pag. 5. tr. 14. & Misc. 2. Ref. 96.

§. 1. **C**ontra magnum agmen Theologorum cum paucis, licet fortissimis commilitonibus, pro affirmatiua sententia in 1. part. tract. 10. ref. 28. pugnam suscepi. Et quia hanc opinionem ad pacandas multorum conscientias scio magno cum plausu post editas meas lucubrations à viris doctis fuisse receptam, nunc etiam pro illa magis firmanda visum est mihi hic adnotare dictam sententiam docere etià nouissimè Hurtadum de Mendoza in 2. 2. tom. 1. disp. 74. sect. 3. §. 26. vbi doctè & acutè, vt semper solet, obseruat duas esse legum interpretationes, alteram, qua propter finem remouum præcipit actiones alioquin de se etià honestas, quæ sub lato ordine ad finem remouum habent specialem honestatem, & sunt materia virtutis: ex pli gratia, lex ieiunij habet finem peccescentem motus turpes, & præcipit abstinentiam: abstinentia moderata est per se materia temperantiæ, & per se laudabilis, si quis absque periculo turpium motuum velcetur contra legem ieiunij, adhuc peccat, quia manet alius finis proximus legis, nempe exercitium temperantiæ; vnde carentia periculi luxuriæ non excusat à ieiunio. At aliæ leges nullum finem habent, nisi vitare damnum ex aliqua actione, cuius ommissio per se non pertinet ad materiam alicuius virtutis, vt hæc de non disputando, carentia disputationis quid habet honesti? per se loquendo in iis legibus cessante fine in singulari, cessat in singulari obligatio, quia lex sine honesto fine non est lex, nec obligat: at in disputatione laici docti, cessat in singulari omnis finis legis: ergo. Et hæc omnia docet Hurtadus loco citat. & ante illum ex Iurifconsultis Guilenzonius in *consil. 14. n. 12.* vbi firmat constitutionem non illaqueare transgressores, si finis non violatur, propter quem facta est. Ex quibus, vt visum est contra Azorium tom. 1. lib. 8. cap. 26. q. 1. Suarez de fide, disp. 20. sect. 1. n. 11. Sanchez in *sum. tom. 1. lib. 2. c. 6. n. 5.* & alios inferitur, laicum doctum posse sine peccato disputare cum heretico & infideli: non obstante hoc prohibente cap. *Inhibemus, de heret. in 6.* quia quando laicus est doctus, cessat finis prohibitionis illius legis, nempe periculum deceptionis, & derisum Mysteriorum.

Que hic est Ref. antecedens, & in multis alijs eius annot.

Sup. hoc in tom. 5. tr. 8. Ref. 10. & ibi in tr. 10. Ref. 77. §. Nonrandum est.

RESOL. LXXII.

An cessante adæquata causa legis in causa particulari, cesset obligatio legis respectu talis particularis? Ex p. 7. tr. 10. & Misc. 1. Ref. 33.

§. 1. **C**ausa est frequentissimus, & ad illum contra me negatiuè responderi Pater Amicus *romo. 5. de iustitia, disputatione septima, sectione quarta, numero trigesimo.* Quia omnis lex fertur propter publicum bonum: atqui ad publicum bonum spectat, tandiu legem seruati, quandiu illa absque peccato, vel graui incommodo, aut alterius fortioris legis præiudicio seruari potest: ergo seruanda est, etiam in casu, quo eius causa in particulari cessat. Maior est certa, cum omnis lex sit medium ad publicum bonum promouendum, conferuandumve. Minor probatur nam quadiu lex per subtractionem

Sup. hoc in duabus præcedentibus Resol. & in multis alijs earum annotationum.

Subtractionem totius causa vniuersaliter non cessat, prout publico bono eius obseruatio: tum vt ciues per legum obseruantiam affuecant, & leges magis estimare, ac venerari, & superioribus facilius obedierunt ne facile occasionem arripiant transgrediendi leges, prout ex quod earum causa in casu particulari cesset: tum demum, quoniam cum omnino cesset circa aliquem actum virtutis, expedit bono publico, vt ciues frequenter circa tales actus se exerceant, cum legis finis sit (vt ex 1. disp. constat) bonos efficere ciues.

2. Explicatur amplius vis argumenti. Certum est, Legislatorum posse subditos obligare ad legem seruandam, etiam quando in casu particulari cessat ratio legis, modò non cesset ratio legis in vniuersum. Atqui primum est Legislatorum velle obligare subditos ad legem seruandam, etiam quando in casu particulari eius causa cessat, modò non cesset causa in communi: ergo. Maior constat, quoniam ad omne id potest Legislator subditos obligare, quod ipse prouident iudicatum bonum publicum promouendum conducere. Minor probatur, quia cum Legislatoris officium sit, per leges publicum bonum promouere, quidquid in suis legibus ad publicum bonum promouendum facit, à Legislatore intendi prouidendum est. Quod autem id ad publicum bonum promouendum faciat, constat ex varia utilitate, quæ ex talis legis obseruantia oritur.

3. Sed his non obstantibus, licet hæc opinio negatiua sit probabilis, & forsitan probabilior, affirmatiua tamen sententiam, quam docui cum multis Doctoribus in part. 1. tract. de legibus, resol. 28. puto etiam satis probabilem esse, & illam me citato absolute tenet Ioannes Caramuel in comment. ad reg. D. Benedicti. disp. 5. n. 50. & tanquam probabilem videtur admittere me etiam citato Machadus de Perfect. Confess. tom. 1. lib. 3. part. 4. tr. 4. docum. 4. n. 2.

RESOL. LXXIII.

An lex pure pœnalis in materia graui obliget in conscientia? Ex p. 1. tr. 10. Ref. 17.

1. Affirmatiue respondet Malderus in part. 2. q. 96. art. 4. membr. 3. Suarez de legibus, lib. 3. c. 26. & lib. 5. c. 3. Salonijs in 2. 2. tom. 2. q. 77. art. 1. contr. 8. Salas de legibus, disp. 10. sect. 1. num. 13. Azorius, & Filliucius, obi. infra. Lessius lib. 2. cap. 33. dub. 8. n. 59. Medina in part. 2. q. 96. art. 4. dub. 3. Aragonius in 2. 2. quest. 62. in part. 2. q. 96. art. 4. dub. 3. Duardus in Bulla Cens. lib. 3. §. 8. q. 2. num. 32. Ioannes Valerius in differ. vtriusque fori, verbo Lex, differ. 7. in part. 2. q. 96. art. 4. dub. 3. & alij communiter: quia pœna supponit culpam, & lex continens præceptum obligat in conscientia, quia continet præceptum. Deinde, si hæc sententia non esset vera, ferè tota vis humanarum legum periret: nam magna pars legum fertur sub tali forma. Et tandem, quando in re alioqui non præcepta, nec prohibita Legislator non vult ad culpam obligare, solet id exprimere in ipsa lege. Ergo, &c.

2. Hæc sententia videtur sustinenda. Sed, his non obstantibus, contrariam sententiam docet Nauarrus in Manuali, cap. 23. num. 55. quem postea ex neotericis sequitur Miranda in Manuali Pralar. tom. 2. q. 25. a. 18. com. 2. Nicodemus de Florentia in specul. Confess. c. 53. Villalobos in summ. tom. 1. tract. 2. dub. 22. n. 2. & Reginaldus in praxi, tom. 1. lib. 15. cap. 6. sect. 5. nu. 50. quia in dubio benignior interpretatio facièda est; & lex explicari debet de minori pœna, cap. in penis. 49. de regulis iuris, in 6. Item, qui ex duobus propohtis alterum tantum affirmat, alterum negare videtur, ex l. cum Prator, ff. de iud. cap. nonne. de presumpt. Ergo Legislator, qui ad pœnam temporalem, & æternam potest obligare, si solius temporalis meminit, nõ videtur intendisse obligare ad æternam. Deinde, Reges, & Principes, siue saculares iudices nunquam expresserunt, neque interpretati sunt in suis legibus pœnalis, mentem, & intentione suam esse, vel fuisse, per ipsas obligare sibi subditos ad culpam; neque consuetudo ipsa id vnquam fuit interpretata, nisi simul cum eis, seu ipsarum aliqua esset lex diuina, naturalis, aut euangelica, aut constitutio canonica, ex quâ ipsum colligeretur. Signum igitur est, consuetudine ipsa supradictas leges interpretante, quod per eas homines non obligentur ad culpam; sed tantum ad pœnam in eisdem appositam. Et tandè, lex, vt obliget, necesse est, vt sit vlu recepta: sed leges pœnales vt obligent ad culpam, hucusque non est vlu receptum: ergo, &c.

3. Et idèd hanc sententiam probabilem puto, & illam etiam probabilem vocauit Valentia tom. 2. dis. 7. quest. 5. punct. 6. Azorius part. 1. lib. 5. cap. 6. quest. 4. & Filliucius tom. 2. tract. 21. cap. 11. num. 420. Vnde valde miror, Sotum de iustitia, lib. 1. q. 6. art. 5. hanc opinionem vocare errorem vulgi, putantis cum sua pœna licere cuiilibet legem transgredi: nam dicere, legem pœnalem non obligare in conscientia, vulgi error non est, sed opinio doctorum virorum, & probabilis etiam ex mente illorum, qui contrariam sententiam docent, vt diximus: sed, quia ex probabilitate huius opinionis oriuntur resolutiones multorum casuum, de duobus faciam hic tantum mentionem, quia de ipsis sæpius interrogatus fui.

RESOL. LXXIV.

An pragmatica, quæ in hoc Regno prohibet ferre sclopetum, vulgo dictum scopettoni, sub pœna capitis obliget sub reatu peccati mortalis? Quod est conuere, an lex prohibens aliquid sub pœna mortis, mutilationis, perpetui carceris, damnationis ad irremediam, confiscationis bonorum, aut omissionis multorum bonorum, obliget sub mortali? Ex p. 1. tr. 10. Ref. 18.

1. Communis, & probabilior sententia affirmat: & cita docet Lotca in part. 2. to. 2. disp. 22. de legibus, regul. 2. Comitulus in respons. moral. lib. 4. q. 17. n. 8. Sanchez in summ. tom. 2. lib. 6. cap. 4. n. 64. Valquez in part. 2. tom. 2. q. 96. art. 4. disp. 159. c. 3. nu. 23. Azorius part. 1. lib. 5. c. 6. q. 6. Suarez de leg. lib. 3. c. 26. n. 4. Salas etiam de legibus, disp. 10. sect. 9. num. 67. & alij apud Sanchez, vbi supra.

2. At contrariam opinionem docet Nauar. in Manuali, num. 55. & 56. & ex neot. Soc. Iesv Valer. Reginald. in praxi, to. 1. lib. 15. c. 6. sect. 5. n. 50. & seq. vbi hanc sententiam ex principio probat in sup. Ref. posito, nempe, legem pœnalem non obligare ad culpam. Sed dicit: Mortale est obicere se probabili periculo vitæ: sed, qui transgreditur legem imponentem supplicium mortis, exponit se tali periculo: ergo peccat mortaliter. Respondetur, esse peccatum mortale exponere se periculo mortis; quia violatur quintum Decalogi præceptum: sed transgredi legem, quæ mortis pœnam imponit, non est de se tali periculo se exponere; quia potest quis tanta cautela talem legem violare, vt non incurrat in probabile periculum pœnæ. Dicendum est igitur, ex pœna capitis, mutilationis, &c. quam lex humana imponit, non duci argumentum sufficiens ad ostendendum, in dubio obligationem illius esse ad peccatum mortale: nisi aliunde constet, ex aliquo certo signo, Legislatorem voluisse eiusmodi legem pœnalem obligare subditos, non modò ad illam pœnam subeundam, sed etiam ad reatum peccati mortalis. Hæc omnia Reginald. Quare Philarch. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 3. c. 2. d. 4. negauit, ex pœna capitis colligi obligationem legis civilis sub reatu culpæ mortalis. Sed ex ista probabilis opinione, quod lex pœnalis non obliget in conscientia, pendet etiam decisio alterius casus, de quo etiam sæpius interrogatus fui.

Al. et cetera...

in...